

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Yttrande över betänkandet **Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32)**

Ert diarienummer Ju2019/02172/L5.

Brottsoffermyndighetens övergripande synpunkter beträffande utredningens förslag om barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående

Brottsoffermyndigheten välkomnar utredningens förslag om kriminalisering av att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående.

Myndigheten har under en längre tid fört fram att straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. och rätten till brottskadeersättning inte är tillräcklig för att ge barn som bevittnar brott upprättelse. Den enskilt viktigaste insatsen för barn som lever med våld är att våldet stoppas. Med den föreslagna kriminaliseringen ges bättre verktyg för att uppmärksamma och stoppa våld riktat mot barn. En kriminalisering har även en starkare normerande effekt och förhoppningsvis kan det bidra till att förebygga våld eller andra brottsliga handlingar som barn lever med. En minskning är nödvändig då bevittnande ofta medför långvariga och allvarliga konsekvenser för barnen, såväl fysiskt som psykiskt.

Genom kriminaliseringen följer att barn som bevittnar våld och andra brottsliga handlingar mellan närstående är målsägande under rättsprocessen. Det innebär att barnen kommer att få tillgång till de rättigheter som målsägande har, till exempel rätt till information, skydd och stöd samt rätt till en särskild företrädare för barn. Det kommer att stärka barnens möjligheter när det gäller tillgång till rättslig prövning och upprättelse. Barn som bevittnar våld i hemmet löper större risk att själva utsättas för fysiskt och sexuellt våld av någon närstående än andra barn. Införandet av ett barnfridsbrott kommer även bidra till att ökad upptäckt av annan utsatthet hos barn.

Sammanfattningsvis tillstyrker därför Brottsoffermyndigheten utredningens förslag i denna del. Brottsoffermyndigheten har några synpunkter och kommentarer som följer nedan.

10.2.4 Vissa frågor om straffansvar för bevittnande – krav kring utredning och lagföring av grundbrottet

Brottsoffermyndigheten delar utredningens konstaterande att det i många fall i praktiken kommer att krävas en fällande dom beträffande det brott som barnet bevittnat, det så kallade grundbrottet, som utredningen refererar till. Men det kan finnas situationer när grundbrottet inte kan utredas, till exempel då grundbrottets målsägande inte kan höras. Då är det viktigt att de rättsutredande myndigheterna ändå har som målsättning att utreda barnfridsbrottet och

försöker styrka gärningen genom annan bevisning, till exempel genom förhör med barnet, den misstänkte och vittnen samt genom teknisk bevisning.

10.2.7 Straffskala, gradindelning och förhållandet till andra straffbestämmelser – brott av normalgraden och mindre allvarligt brott

Utredningen konstaterar att skyndsamhetskravet i 2 a § förundersökningskungörelsen beträffande minderårig målsägande kommer att omfatta barnfridsbrottet av normalgraden. Brottsoffermyndigheten konstaterar dock att utredningen inte problematiserar det faktum att grundbrottet i många fall inte kommer att ha samma skyndsamhetskrav. Grundbrottet kommer behöva utredas parallellt så att barnfridsbrottets skyndsamhetskrav inte blir satt ur spel.

Det finns inte något lagstadgat skyndsamhetskrav beträffande handläggningen i domstol vad gäller mål med unga målsägande. Det är inkonsekvent med tanke på kravet på skyndsamhet i förundersökningskungörelsen. Brottsoffermyndigheten anser att ett sådant krav även bör införas i domstol då tidsutdräkt medför särskilda påfrestningar hos unga brottsoffer.

10.2.9 Skadestånd och brottsskadeersättning

Brottsoffermyndigheten ser positivt på att ta bort den särskilda brottsskadeersättningen för barn som bevittnat brott mot närstående och att barnen i stället kan få ersättning för både kränkning och personskada. I dag behöver myndigheten förlita sig på att barnen omnämns i polisens förundersökning eller att åklagaren åberopar straffrättsgrunden i 29 kap. 2 § 8 p. brottsbalken under huvudförhandlingen. Det är inte ovanligt att myndigheten meddelar avslag på en ansökan då det saknas underlag som visar att barnet bevittnat gärningen. Myndigheten delar utredningens ståndpunkt att barnen inte kommer att hamna i ett sämre läge vid ett införande av barnfridsbrottet. Tvärtom leder kriminaliseringen till att polis och åklagare kommer att behöva genomföra mer omfattande utredningsåtgärder såsom att höra barnen som part i målet och samla in annan bevisning. Dessutom kommer barnen att vara målsägande i den efterföljande huvudförhandlingen. På så vis kommer Brottsoffermyndigheten att ha ett bättre underlag vid bestämmande av brottsskadeersättningen.

Genom utredningens förslag kommer den grundläggande skadeståndsrättsliga principen att den som orsakat skada ska reparera densamma till tydligt uttryck. Systematiska skäl talar alltså för den reglering som utredningen föreslår. Även ur brottsofferperspektiv har regleringen ett viktigt signalvärde. Slutligen, när det gäller brottsskadeersättning, kan konstateras att åtminstone en del av den ersättning som tidigare betalats ut av Brottsoffermyndigheten kan med föreslagen reglering istället förväntas betalas av skadevällaren genom skadestånd eller utbetald brottsskadeersättning återkrävas genom myndighetens regressverksamhet. Den här ordningen gäller redan i dag när barn utsätts för till exempel misshandel och sexualbrott av sina vårdnadshavare.

10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt – Särskild företrädare för barn

Brottsoffermyndigheten tillstyrker förslaget om att uppdraget för särskild företrädare utökas. Det är särskilt glädjande att utredningen lämnar ett förslag som innebär att den särskilda företrädarens uppdrag ska omfatta verkställighet av skadestånd samt ansökan om brottsskadeersättning. Det är däremot viktigt att framhålla att barn som utsatts för brott av någon annan än en vårdnadshavare inte kommer att ha samma rätt till hjälp med sådana frågor, då ett målsägandebiträdes uppdrag avslutas efter lagakraftvunnen dom.

Brottsoffermyndigheten menar att det bör införas en motsvarande utvidgning av målsägandebiträdens uppdrag så att fler brottsoffer får den ersättning de har rätt till. Det bör

åtminstone vara fallet när brottsoffret är ett barn, annars riskerar unga brottsoffer gå miste om ersättning.

10.2.11 Ytterligare sätt att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt – Barnhusen

Barnhusen har under senare år blivit fler och är viktiga när det gäller utredning av brott mot barn. Brottsoffermyndigheten delar utredningens förslag om att det finns skäl att se över barnhusens verksamhet och om att det finns behov av författningsreformer.

Brottsoffermyndigheten menar dock att en sådan utredning ska ta sikte på att alla under 18 år som utsatts för brott ska få likvärdig rätt till anpassade åtgärder, och inte endast de som utsatts för brott av närstående.

12.2.1 En viss utvidgning av det straffbara området och en viss ökning av antalet lagförda brott

Det är svårt att göra en uppskattning av hur många ärenden om brottsskadeersättning beträffande barnfridsbrottet som Brottsoffermyndigheten kommer att behöva hantera. Myndigheten avser därför noga följa utvecklingen av antalet nya ärenden och uppmärksamma regeringen på utvecklingen i förhållande till brottsskadeersättningsanslaget.

Övrig synpunkt

Om utredningens förslag leder till ny strafflagstiftning krävs utbildningsinsatser för rättsväsendet. Brottsoffermyndigheten har tidigare haft regeringsuppdrag och egeninitierade projekt om barn som bevittnat brott som vänt sig till polis och åklagare. Projekten syftade till att synliggöra barn under förundersökningen. Insatserna föll väl ut och var uppskattade. Dessutom har myndigheten stor kunskap inom området ersättning till brottsutsatta.

10.3 Uppmaning att begå självmord

Brottsoffermyndigheten har inget att erinra mot de förslag som presenteras i utredningen i denna del.

I behandlingen av denna remiss har deltagit som beslutande enhetschefen för Brottsofferfonden och Kunskapscentrum Ulf Hjerppe och som föredragande juristen Fredrik Selin.

Ulf Hjerppe

Fredrik Selin